

Land of Water

Erik Schilp

Al in het eerste nummer van *Land of Water* sprak ik over de noodzaak een nieuw type museum te ontwikkelen. De oude muren staan er al bijna twee eeuwen en hoewel iedereen de noodzaak van cultuurbeleving en cultuureducatie onderschrijft, blijven de bezoekerscijfers van de musea achter bij de ambities van de politiek en het culturele veld. Het Zuiderzeemuseum mag zich weliswaar verheugen op toenemende bezoekersaantallen: 30.000 meer in 2007, waardoor het totaal kwam op iets meer dan een kwart miljoen. Toch is dit nog geen twee procent van de Nederlandse bevolking. Kan en moet dit niet beter?

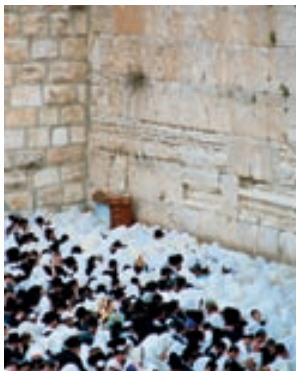
We zijn dus een weg van verandering ingeslagen. Het museum houdt zich niet langer uitsluitend met het verleden bezig. Het heden bepaalt namelijk de betekenis van dat verleden. Wij richten ons niet langer exclusief op de cultuurhistorie, maar ook op kunst en ontwerp. Het Zuiderzeegebied is niet meer ons enige werkterrein. Nederland is immers al een zeer kleine regio binnen Europa. De positie van Nederland op mondiaal niveau is nog kwetsbaarder. Een museum dat zich richt op een regio binnen Nederland – een regio die geen rol meer speelt en geen betekenis heeft over onze grenzen – zal niet overleven.

Met andere woorden, de eenheid van tijd, plaats en handeling die het museum de afgelopen zestig jaar hanteerde, maakt plaats voor een veelheid van tijd, plaats en handeling. Daarbij blijven wel de grondslagen van de collectie centraal staan, namelijk het land van Nederland en het water van de Zuiderzee. De collectie zelf zal door aankoop en afstoot worden aangepast aan dit nieuwe profiel.

We zijn dus een weg van verandering ingeslagen. Het museum houdt zich niet langer uitsluitend met het verleden bezig. Het heden bepaalt namelijk de betekenis van dat verleden.

We zullen onderdelen van de collectie afstoten, indien ze beter op hun plaats zijn bij andere musea. Bijvoorbeeld omdat ze daar getoond kunnen worden, omdat daar een kenniscentrum op het betreffende gebied aanwezig is of omdat het beheer van de Collectie Nederland daardoor verbetert. Zo gaat onze prachtige walvisvaartcollectie naar het Nederlands Scheepvaartmuseum. Daar kan ze straks worden getoond in het pas gerenoveerde gebouw. Bovendien heeft het museum de expertise in huis en zal het door deze toevoeging nagenoeg de hele collectie walvisvaart bij elkaar hebben. In het aankoopbeleid zullen we ons richten op het in balans brengen van de collectie tussen verleden en heden. Aankopen zullen zich dus richten op de periode na 1932, met als verzamelgebieden schilderkunst, fotografie, kleding en textiel, sieraden, keramiek, beeldhouwkunst, installatiekunst, toegepaste kunst, architectuur en schepen.

Kort samengevat betekent het nieuwe profiel dat wij ons zullen richten op het beste van de Nederlandse kunst, ontwerp en design tegen de achtergrond van de Nederlandse geschiedenis, cultuur en erfgoed. Wij gebruiken daarbij land en water als leidende thema's en blijven onze collectie koesteren, maar zullen deze in andere samenstellingen tonen. Kortom, wij worden een showcase voor Nederland.

Een persoon die ons enorm heeft geholpen bij de gedachtevorming over het nieuwe profiel is Daniel Libeskind. Als architect van onder andere het Joods Museum in Berlijn heeft hij laten zien dat er meer nodig is dan vier muren om een collectie te tonen. Hij kan als geen ander een gebouw laten spreken, waardoor het gebouw zelf een object wordt en niet langer de statische gevangenis is van een collectie in beweging. Ook in het Zuiderzeemuseum behoren de gebouwen tot de collectie. Maar hier spreken de gebouwen niet. Hier vormen zij de verlaten filmset, de platte Ansichtkaart. Libeskind heeft ons doen inzien dat het gebrek aan verdieping in het museum deels te maken heeft met het feit dat ook om dit openluchtmuseum denkbeeldige muren staan. Daardoor voegen de bezoekers niets toe en nemen zij niet deel aan de museale ervaring. Libeskind vergelijkt dit met de klagmuur, waarvan de bezoeker niet alleen iets meeneemt, maar dit met name ook *kan* doen omdat hij er iets aan toevoegt. Dit heeft ons gesterkt in de initiatieven om het museumpark nog meer dan al gepland te

Klagmuur, Jeruzalem

Joods Museum, Berlijn

gebruiken voor laagdrempelige en originele activiteiten, inrichtingen en bewoning. Ook zullen we beginnen met het ZZMMZM programma: Zuiderzeemuseum Museum Zonder Muren. Daarbij zoeken we jaarlijks naar activiteiten waardoor bezoekers een actieve bijdrage leveren aan de programmering en inrichting van het museum. De tentoonstelling *Mijn kunst* en het project *Van waarde* van Sara Blokland zijn daar eerste voorbeelden van. In de vele gesprekken met vertegenwoordigers van het Nederlandse bedrijfsleven, de politiek en de media kwam ook ter sprake of dit nieuwe profiel niet zou moeten leiden tot een nieuwe naam voor het museum.

Zo stuit het woord museum bij veel mensen op bezwaren. Het zou een elitaire en conservatieve uitstraling hebben en daardoor vooral jonge mensen en onervaren museumbezoekers afstoten. Zelf heb ik in nummer 4 van dit tijdschrift mijn vraagtekens geplaatst bij de toenemende inflatie van het woord museum. Toch staat museum ook nog steeds voor een kwaliteitsgarantie. Voor sommige mensen is de term juist een reden om te gaan. Er is ook geen goed alternatief voorhanden. Orientalis en Naturalis maken bijvoorbeeld nog steeds gebruik van het woord museum als ondertitel. Ook hier ligt de oplossing wellicht niet in de aanpassing van het woord, maar van de inhoud. Kunstenaarscollectieven als De Ateliers en W139 zijn geen musea, maar vervullen wel een taak die moderne musea meer zouden moeten oppakken: de ontwikkeling en groei van jonge kunstenaars en nieuwe kunst. De samenwerking van het Zuiderzeemuseum met W139 is een eerste stap in de nieuwe inhoudsvulling van het museum.

Het woord Zuiderzee kwam eveneens ter discussie te staan. Jonge mensen weten niet langer wat de betekenis van de Zuiderzee voor ons land was. Ze beseffen niet welke impact de sluiting van deze zee had op de mensen, de industrie en het landschap. Waarom zou een nieuwe generatie dan naar een Zuiderzeemuseum komen? In het vorige nummer heb ik uitgebreid gesproken over het belang van een hedendaags referentiekader in een historisch museum. Vanzelfsprekend kunnen wij als museum een bijdrage leveren aan kennisontwikkeling over de Zuiderzee, maar de rol van nationale geschiedenisleraar kunnen we niet spelen. Ook willen we natuurlijk de connotatie van het roemruchte

Nederlandse verleden, de strijd tegen het water en het respect voor ons erfgoed niet kwijt. En in welk woord zijn die zaken nu mooier verrat dan in het woord *Zuiderzee*?

Toch moeten we de nieuwe lading van het museum ook terugvinden in een nieuw label, een nieuwe naamgeving. Vandaar dat vanaf vandaag het Zuiderzeemuseum in een adem genoemd zal worden met de woorden land en water. Twee woorden die zo prominent aanwezig zijn geweest in de culturele, maatschappelijke en economische ontwikkelingen van Nederland. De geografische ligging en de luchtvochtigheid hebben ons land de luchten geschonken die eeuwenlang in onze kunst aanwezig waren. De verovering van land op water, het constante gevecht tegen de zee en het bewustzijn van onze afhankelijkheid van het water bepalen tot op vandaag de discussie over de toekomst van onze leefomgeving. Het symbool, of wellicht zelfs de realiteit van het platte polderland, bepaalt mentaliteit en politiek. Over de hele wereld adviseren Nederlandse bedrijven over watermanagement. Land en water, waarbij het land staat voor de nuchterheid en het abstractievermogen, en het water voor de creativiteit en het aanpassingsvermogen. Het zijn twee woorden die wij als museum graag bewaken als sleutelbegrippen. Zuiderzeemuseum, land of water.

Vanzelfsprekend kunnen wij als museum een bijdrage leveren aan kennisontwikkeling over de Zuiderzee, maar de rol van nationale geschiedenisleraar kunnen we niet spelen.